

KENTH SJÖBLOM

FALLET JACKSON HAINES -

Källkritiska kommentarer kring diffusionen av konståkning till Finland

Jackson Haines utmålas i finländsk, nordisk och europeisk idrottslitteratur som skaparen av den moderna konståkningen på skridskor. Med jämna mellanrum återuppvaknar intresset för denna något mytomspunna nydanare, vars göranden och låtanden under ett drygt decennium av turneer runt om i Europa visat sig svåra att dokumentera. Så även för Finlands del. Under min pågående forskning har jag tidvis stött på information om Jackson Haines, som förtydligar eller rent av omkullkastar vissa tidigare presenterade fakta om hans verksamhet i Finland. Genom att gräva en aning djupare i befintlig forskning och den aktuella tidens tidningar, kan man med lätthet peka på hur farligt det är att blint förlita sig på äldre referenslitteratur.

Det går knappast att förneka, att Haines väckte stor uppmärksamhet och beundran vid sina s.k. representationer, men vilken var hans faktiska betydelse för uppkomsten av organiserad skönskrinning i Finland och hurudant var det kroppskulturella klimat där han sådde sina frön. Varför blev det aktuellt att starta en skridskoklubb i Helsingfors just år 1875, trots att Haines uppträtt här flera gånger tidigare?

Jag skall i denna artikel också försöka klargöra en del motstridigheter och brister i det som tidigare skrivits om Jackson Haines i Finland, av vilka somliga beror på alltför stor tillit till dignitärers memoarer och andra på bristande intresse för att bedriva utförligare forskning.

Uppgifterna om Jackson Haines födelsetid och -ort är oklara och motstridiga, men enligt de mest tillförlitliga källorna torde han ha fötts i New York 1838 eller 1840. Det man med säkerhet vet är att han dog av lunginflammation midsommarafton 23.6.1875 i Gamlakarleby i Finland.

Efter en omväxlande karriär i USA beslöt han 1864 att söka sin lycka i Europa. I England sägs han inte ha väckt särdeles stor begeistring. Däremot blev han desto mera uppskattad i Österrike, Norden och Ryssland. I denna artikel skall vi särskilt koncentrera oss på hans besök i Finland och lämnar därför hans eskapader i övriga europeiska länder åt andra intresserade forskare. Det kan dock nämnas, att Haines har fått äran av att ha stått som förebild för den s.k. wienskolan inom konståkning och därmed hela den moderna stilen inom konståkning.

Första gången i Finland

Det får anses dokumenterat, att Haines gjorde sitt första besök i Finland sommaren 1869 och inte 1872 som t.ex. **Suomela** uppger.¹ Sommaren var kanske inte den tid på året då

man främst väntade att konståkare skulle uppträda, men Haines hade utvecklat en god teknik även på rullskridskor och kunde uppträda på teaterscener. Det var också på sådana han inlett sin bana.

Haines uppträdde först tre dagar i rad i Åbo i juli 1869 och åkte därefter till Helsingfors. I huvudstaden uppträdde han på Nya Teatern (nuv. Svenska Teatern) och uppförde här representationer, som hörde till hans bravurnummer, bl.a. "Grand Potpurri" och "Lord Dundreury på isen". Ryktet hade gått i förväg, ty man annonserade om "Den världsberömda skridskoåkaren Jackson Haines med sällskap" och Helsingfors Dagblad konstaterade, att "den allmänhet som hittills endast ryktesvägen känt denna världsberömda skridskoåkare får se hans evolutioner - likväl bara på ett teatergolv och med skridskor på trissor, men även på dem rör sig Haines överraskande väl"². Man kände alltså till "skridskokungen" åtminstone ryktesvägen i vissa kretsar och man visste också att han vanligen uppträdde på isen. Ryktena kan ha spridit sig från Stockholm, där Haines ofta vistades och uppträdde och där han även gav lektioner. Enligt några artiklar i inhemska tidningar hade han korats till "skridskokung" av svenska kungen Karl XV, som blivit så imponerad av föreställningarna i Stockholm.

JACKSON HAINES.

Från Helsingfors gjorde Haines en kort avstickare till Viborg, återvände för tre uppvisningar och åkte sedan via Åbo tillbaka till Stockholm. Ett år senare återkom han till Åbo, men hade inte tid för uppvisningar då han var på väg till Ryssland med destination Petersburg, Moskva, Odessa och Konstantinopel.³

Några märkbara spår av Haines vistelse i Finland sommaren 1869 kan inte dokumenteras. Inga föreningar för skridskoåkning bildades och i huvudstaden fortsatte den sällskskapsbe-

tonade skridskoåkningen under vintern, liksom den gjort sedan decenniets början. Wiborgs Tidnings korrespondent i Helsingfors hade sin egen uppfattning om varifrån modet att åka skridsko hörde hemma. Även om skridskoåkandet utbasunerades som en nordisk sport, hade det knappast nått den grad av popularitet om man inte fattat smak för det i Paris.⁴

Visserligen var det här inte fråga om skönskrinning i samma betydelse som Haines utövade den, men tidningarnas beskrivning av skridskoåkandet i Helsingfors ger mera bilden av skönskrinning än vad **Ivar Wilskman** beskriver i sina memoarer:

*"I regel kan man säga, att fram till 1875 idkade man i vårt land mera hastighetsåkning på skridskor än konståkning, som man på vissa ställen inte alls kände till. Visserligen idkades det av några skickliga skridskoåkare, som även kunde rita konstfärdiga figurer i isen, men den egentliga skolade konståkningen tog sin början i Finland och i synnerhet i landets huvudstad först nämnda år. Då anlände till Helsingfors den världsberömda 'skridskokungen' Jackson Haines, den skickligaste inom sitt gebiet."*⁵

Wilskman, "den finländska idrottens fader", låter alltså påskina, att konståkning var mer eller mindre ett okänt fenomen i Finland fram till 1875, då Haines för sista gången kom till Finland. Snabbskrinningen, som han ansåg hade längre anor, var åtminstone inte mera utvecklad eller organiserad i detta skede. Wilskman hävdar, att konståkning först nu blev en modesport. Han lyfter fram en enda av Haines uppvisningar och anser att den dagen bör räknas som den finländska konståkningens födelsedag. Han var uppenbarligen själv på plats, men har trots allt misstagit sig på datum, men vi får återkomma till dessa föreställningar i samband med Haines sista turné i Finland.

Klaus U. Suomela litade på Wilskmans minnen då han skrev sin bok om Finlands idrotts historia 1944 och talar också om en uppvisning 3.3.1875, som dock inte gått att dokumentera. Suomela har dessutom inte haft kännedom om Haines första besök 1869, utan säger att han kom första gången 1872.⁶

Andra resan - Haines som välgörare

Haines återvände till Finland för uppvisningar vintern 1872. Suomela nämner detta år som Haines första visit, men preciserar inte vilken tid på året. **Sven Hirn**, som 1963 skrev en rätt utförlig artikel om bl.a. Jackson Haines, talar felaktigt om vintern 1872-73 som tidpunkten för den andra visiten.

Haines anlände till Helsingfors 15.3.1872 och för söndagen 17.3. var en representation planerad på isen i "Bassinen vid Södra hamnen". Gardesmusiken skulle spela och biljetterna kosta 2 mark. Dessvärre blev inte föreställningen av, då isytan som vattenbegjutits i fiskarhamnen *"icke hade blifvit rätt användbar för skridskoevolutioner"*.⁷

Ett nytt försök gjordes några dagar senare, men nu var vinden för hård. Däremot kunde man läsa i tidningar, att Haines uppträdde på teaterscenen. Den 25.3. hade han dock möjlighet att ge en uppvisning på isen, denna gång i Brunnsparken utanför den brittiska

konsuln **Campbells** villa. Även om annonseringen gjordes med kort varsel, hade ett par hundratal åskådare infunnit sig. Enligt Helsingfors Dagblad var denna representation remarkabel också såtillvida, "*att den veterligen var den första i vår stad, som tillkännagafs genom ofantliga vandrande affischer*". En andra uppvisning annonserades till 26.3. på samma ställe. Gardesmusiken skulle spela och inträdesbiljetter å 2 mark kunde köpas vid porten till villan. Publiken skulle åse representationen från land.⁸

Ingenting skrevs om huruvida denna uppvisning blev av, men Haines utlovade två föreställningar till annandag påsk. Återigen spelade vädret honom ett spratt och han tvingades byta isen mot teaterns tiljor. Han uppträdde i början av april ett antal kvällar i Arkadiateatern, där ett ungt finskt teatersällskap under herr **Westermarks** ledning uppträdde. Haines program inföll under mellanakterna.⁹

Haines verkade alltid ha rullskridskorna med i beredskap, om isförhållandena var olämpliga. Under den här turnén hade Haines också presenterat några andra av sina bravurnummer, bl.a. den burleska scenen i damkostym som kallades "Efter maskerad" och "Isbjörn-polka" som han dansade i björnkostym. Hans uppvisningar kunde karakteriseras som en blandform av cirkus och teater.

Från Helsingfors styrde Haines kosan mot Tavastehus tillsammans med Westermarks unga teatersällskap och gav där två föreställningar söndagen 14.4. och tisdagen 16.4., varefter han reste mot Åbo. Tidningen Hämäläinen meddelar, att bland resande till Tavastehus 12.4.1872 fanns en Jackson Haines från Amerika, men i övrigt gav detta besök inte anledning till varken annonser eller reportage om uppvisningarna.¹⁰

Haines anlände till Åbo omkring 20.4.1872 och planerade att ge en enda uppvisning 23.4., men det blev flera i väntan på en lämplig båt till Stockholm. I anslutning till Åbo Under rättelser (ÅU) publicerades stora annonsbilagor med programmen för Haines uppvisningar. ÅU ansåg i övrigt att hans skicklighet var tillräckligt känd, men poängterade "*att vi hört den i björnkostym utförda polkan omtalas såsom något extra ordinärt*". Sedan Haines hunnit ge sin "första och enda" samt "andra och sista" föreställning, blev det ännu tillfälle till en uppvisning 30.4.¹¹ Den medförde ett intressant drag i Haines kringflackande turnerande.

I annonsen för den extra föreställningen nämns uttryckligen, att hälften av bruttointkomsten reserverats till skodon åt fattiga barn i stadens småbarnsskolor. Denna typ av välgörenhet hade Haines sysslat med även tidigare. 1868 hade han donerat drygt hälften av sitt honorar till de fattiga i Wien och i Stockholm hade han uppträtt till förmån för Decemberfonden, vars ändamål var att förverkliga planerna på ett universitet i huvudstaden.¹²

Välgörenhetsintresset var alltså inte något nytt påhitt, men det framgår inte ur ÅU vem som tog initiativet och läsaren får inte heller veta hur insamlingen lyckades. Om teatern var fullsatt i stil med de övriga uppvisningarna, kan man anta att en ganska kännbar summa pengar inflöt. Biljettpiserna rörde sig i medeltal omkring 2 mark, beroende på platsen i teatern. Däremot har jag inte funnit exakta uppgifter om åboteaterns kapacitet.

I november 1872 gjorde Haines den avstickare till Åbo som Hirn omtalar som det andra besöket och uppträdde på isen på boktryckare **Wiléns** gård, n:o 22 vid Slottsgatan. En föga talrik publik infann sig och dessutom var isen så dålig att det menligt påverkade artistens uppvisning.¹³

I Viborg och Helsingfors 1874

Vintern 1874 blev Jackson Haines kallad till Petersburg för att uppträda vid ett furstligt bröllop. I månadsskiftet januari-februari hade han tid att göra avstickare till Viborg och gav där representationer både på isen och teatergolven. I samband med vistelsen skrev Wiborgs Tidning en notis om Haines levnadsbana, som enligt redaktören byggde på en urklippsbok med recensioner och en levnadsbeskrivning. Uppenbarligen bar Haines med sig en sådan under sina turneer, som ett slags meritförteckning. Under visiten i Viborg var Haines tvungen att inhibera ett par föreställningar på isen under marknadsdagarna på grund av sjukdom, men som kompensation skulle han på teatern uppvisa en nyligen inövad tscherkessisk dans.¹⁴

Haines återvände för en tid till Petersburg och anlände till Helsingfors 2.3. Här uppträdde han under några kvällar på teater för att sedan söndagen 8.3. ge uppvisning på isen i Södra hamnen. Programmet inkluderade som vanligt marscher, polkor, mazurkor och potpurrier. Priset för en sittplats med bräda under fötterna kostade 2 mark, ståplats 1 mark och barn och tjänstefolk kom undan med 50 penni. Sittplatsbiljetterna såldes hos portieren i Societetshuset, vilket kan ses som en indikation på vilka dessa var avsedda för.¹⁵

För en andra och tredje uppvisning flyttade Haines till dammen i Kajsaniemi, som "begjutits med vatten". I fall av gynnsam väderlek skulle föreställningar ges där 13. och 15.3. Representationerna skulle åses från land. Vissa omväxlingar gjordes i programmet, men inga egentliga nyheter var införda. Haines höll löftet om att den tredje uppvisningen var den sista, för inga extra uppträdanden annonserades. Hufvudstadsbladet konstaterade helt kort om uppvisningen 13.3., att Haines "*gjorde sina 'ispiruetter' för en talrik publik*".¹⁶

Haines hade härmed slutfört sin fjärde uppvisningsturné i Finland, om man beaktar även den korta vistelsen i Åbo senhösten 1872. Han hade främst rört sig längs linjen Åbo-Helsingfors-Viborg, oftast på väg mellan Stockholm och Petersburg. Några synliga spår i form av skridskoklubbar eller undervisning i skridskoåkning, som Haines gav i Stockholm, kan man inte finna i Finland i detta skede. Den främsta avsikten med hans uppträdanden i våra städer verkar ha varit att förevisa sin färdighet att åka skridskor. Han var en kringresande artist som uppträdde för att tjäna sitt levebröd. Huruvida han blev ombedd att komma och uppträda eller själv bjöd ut sina tjänster är svårt att dokumentera. Han hade ett påtagligt intresse för att turnera och uppträda tillsammans med ambulerande teatersällskap, åtminstone i Finland.

Le Grand Tour 1875 - den sista föreställningen

Jackson Haines återvände till Finland 1875 för den mycket omtalade sista turnén. Han anlände från Viborg till Helsingfors i slutet av januari och i väntan på två amerikanska kolleger, skridskoartisterna **Goodrich** och **Curtis**, uppträdde han några gånger på Nya Teatern. Han gav också en soloupptvisning på dammen i Kajsaniemi fastlagssöndagen 7.2. Programmet i Kajsaniemi omfattade hela 8 nummer, bl.a. "Der Sport Marsch" av **Enslein**.¹⁷

Goodrich och Curtis anlände 11.2. och följande dag, fredag 12.2., gavs i Kajsaniemi en stort uppslagen föreläsning av alla tre herrar, där Haines för första gången i Finland uppförde "Savoyardgossen". Trots det mulna och snöiga vädret hade upptvisningen varit ganska talrikt besökt. Herrarna Goodrich och Curtis fick också beröm, även om de inte riktigt kunde mäta sig med Haines. Hufvudstadsbladet skrev, att det avslutande numret "*En komisk scen*", uppförd av Goodrich och Curtis, var "*af temligen burlesk natur*" och "*bragte publiken i en uppskakad förtjusning*".¹⁸

En sista föreställning skulle ges 14.2. Den blev också den sista för Haines del i Helsingfors, medan de övriga herrarna ännu gav ett par extra upptvisningar i väntan på sin avresa till Petersburg.

Efter dessa gemensamma upptvisningar åkte Haines småningom mot Tavastehus, dit han anlände 26.2. för att ge föreställningar tillsammans med herr **Landegrens** teatersällskap. De utannonserade tillställningarna skulle gå av stapeln 26. och 28.2. samt 3.3. Tidningen *Hämäläinen* skrev 4.3.:

*Jackson Haines, skridsko-kungen. Vi har här de senaste dagarna haft en lustiger sådant fria Amerikas hurtiga gosse har uppenbarat sig på teaterns parkett med skridskor på fötterna och flugit där lik den forna Hermes, som spred Zeus-faderns budskap över världen./---/ Hans parkett-skridskor är byggda på kautschuk-hjul, 4 eller 5 av fem pennis storlek under vardera skon./---/*¹⁹

Haines kunde med andra ord inte ha befunnit sig i Helsingfors 3.3., den mytomspunna dagen då Finlands konståkning enligt Wilskman föddes, eftersom han samtidigt gav en upptvisning i Tavastehus. Var han befann sig mellan 14. och 25. februari har inte gått att dokumentera, men åtminstone återfinns man inga annonser om representationer i Helsingfors, varken på is eller teater. Uppgifterna om upptvisningen i Södra hamnen i början av mars, då isen började knaka och åskådarna sökte sig upp på land²⁰, bygger uppenbarligen på antingen lösa rykten eller missförstånd. Någon sådan torde inte ha ägt rum, för Haines åkte från Tavastehus mot Åbo.

Det är förstaeligt att Wilskman kunde ha misstagit sig på datum då han skrev sina minnesbilder som 75-åring och att han i själva verket avsåg någon av de upptvisningar som Haines gav i februari. Wilskmans måleriska beskrivning av händelsen är dock så detaljerad, att den inger en falsk känsla av att man kan lita på hans uppgifter.

Klaus U. Suomela bemödade sig inte heller med att kontrollera uppgifterna i dagspressen, utan återgav delvis ordagrant Wilskmans text. Haines reste tillsammans med Landegrens sällskap till Åbo och anlände dit 10.-12.3. Redan 5.3. hade ÅU annonserat om den första representationen, som skulle ges 10.3. I reportaget efter föreställningen konstaterades, att man kunnat observera vissa brister i kostymeringen, vilket berodde på att alla packlådor inte hunnit fram. Tidningen meddelade också, att Haines hade för avsikt att uppträda på isen, men därmed fick man vänta till 23.3., då första stora representationen på isen i Kuppis parken skulle gå av stapeln.²¹

Haines trivdes således rätt länge i Åbo under denna turné. Beträffande hans fortsatta planer stöter man än en gång på vilseledande uppgifter i den äldre idrottslitteraturen. Mycket tyder på att han inte var tvungen att söka sig norröver därför att farleden över Ålands hav skulle ha varit igenfrusen²², utan att han uppenbarligen i ett tidigt skede hade beslutit sig för att göra en turné uppåt längs den finska västkusten, för att sedan eventuellt åka söderut längs den svenska ostkusten. Man kunde nämligen i tidningar i Björneborg (10.3.), Vasa (13.3.) och Uleåborg (19.3.) läsa att Haines tänkte komma för att ge uppvisningar under vårens lopp.²³ Notisen i Björneborgs Tidning publicerades samma dag som Haines skulle ge sin första uppvisning i Åbo, så han hade kontaktat redaktionen senast några dagar tidigare, utan att ännu känna till isförhållandena. Inga brev till de nämnda tidningsredaktionerna har kunnat spåras, så vi blir tvungna att nöja oss med antaganden om Haines planer.

Haines anlände i varje fall till Björneborg omkring 6.4. och gav där ett antal föreställningar med kända programnummer fram till 14.4. Söndagen 11.4. var det meningen att han skulle uppträda på isen invid packhuset, men om det rådande tövädret satte käppar i hjulen får vi inte veta. Däremot fick han beröm för sin skicklighet på teaterscenen, även om förhållandena inte var de bästa.²⁴

Haines åkte sedan norrut med destination Vasa, dit han anlände senast 24.4. Han skulle söndagen 25.4. göra sin debut på scenen i herr **Ernsts** salong. Den bejublade artistens besök i Vasa hade redan meddelats i medlet av mars, vilket säkert ökade efterfrågan på biljetter. *"Man tränges redan om platserna, och innan aftonen skall man helt visst icke mer kunna för något pris skaffa sig ett inträdeskort."* Då staden saknade ett musikkapell kunde det inte bli fråga om någon uppvisning på isen. Haines gav tre uppvisningar på teatern i Vasa (24.4., 27.4. och 2.5.) och drog fulla hus, varvid publiken även här främst gillade hans mest berömda nummer. Wasabladet visste meddela, att Haines därefter skulle uppträda i Jakobstad 6.5. och några dagar senare i Gamlakarleby.²⁵

Representationen i Jakobstad blev antagligen av, men på vägen mot Gamlakarleby insjuknade Haines och drog på sig lunginflammation, så att uppvisningen 9.5. i Gamlakarleby måste inhiberas. Wasabladets korrespondent i Gamlakarleby rapporterade, att sjukdomen ännu i slutet av maj höll skridskokungen sängbunden, även om han var på bättringsvägen. Man förväntade sig inte att få se honom utöva sitt yrke på en längre tid och där fick korrespondenten rätt, ty trots den temporära förbättringen återhämtade sig Haines aldrig, utan dog på midsommaraftons morgon 23.6. i Gamlakarleby. De inhemska tidningarna meddelade först helt kort om hans hädangång och därefter publicerades en nekrolog

ur Dagens Nyheter i vissa tidningar.²⁶ Han blev även begravnen i Gamlakarleby, men den bristande kunskapen om hur och av vem han blev begravnen har gett upphov till de mest varierande teorier om hans slutliga öde.²⁷

Beträffande omvårdnaden av Haines minne och gans gravvård hänvisar vi till Sven Hirns artikel. Däremot skall vi avslutningsvis formulera några tankar kring Haines betydelse för den finländska konståkningsportens uppkomst och hans övriga mission i vårt land.

Haines roll som idéspriðare

Vi har redan tidigare nämnt, att Ivar Wilskman fastställde året 1875 som den finländska konståkningsens föðelseår utgående från Haines sista uppvisningsturné. Han hävdade också, att denna turné var en inspirationskälla till uppkomsten av Helsingfors Skridsko-klubb. Wilskman glömde dock de tidigare besöken som Haines gjorde, i Helsingfors och på övriga orter, eller så hade han inte kännedom om dem. Han daterade också skridsko-klubbens tillkomst felaktigt till 1876, trots att den inledde sin verksamhet redan i december 1875. Den absoluta dateringen är även i övrigt svår att fastställa, eftersom klubben flera år verkade utan stadfästa stadgar.

Huruvida klubben verkade officiellt eller inte är av sekundär relevans i detta fall. Viktigare är att fråga sig, varför man inte hade startat någon motsvarande klubb efter Haines tidigare besök. Vi har ju redan konstaterat, att det fanns skridskobanor tillgängliga redan på 1860-talet och att denna sport höll på att bli en veritabel modefluga bland ungdomen. Varför väntade man då till 1875-76 med att bilda en klubb för skridskoåkning, då Haines redan 1869, 1872 och 1874 förevisat sina konster?

I Stockholm, som var något av ett högkvarter för Haines under hans kringflackande liv, fick man också vänta länge innan en klubb för skridskoåkning bildades. Visserligen hade hans första besök 1865-66 gett upphov till en Kunglig Skridskoklubb, men den var avsedd för hovet, militären och högre sällskapskretsar. Vanligt folk fick åka på mindre banor, som sköttes av hamnkarlar och liknande. Den 1880 grundade Stockholms Roddförening höll sig redan från början med en skridskobana och först 1883 grundades Stockholms Allmänna Skridskoklubb.²⁸

I Helsingfors hade man skrunnit på banor i Kajsaniemi, i Södra hamnen och från början av 1870-talet även norr om Skatudden i Norra hamnen. Denna senaste bana hade hållits igång av en grupp unga skolgossar, men övertogs sedermera av skridskoklubben.

Innan skridskoklubben i huvudstaden kom igång hade man i Viborg redan 1873 startat en skridskobaneklubb för att upprätthålla en bana där. Enligt Wilskman väckte Haines besök bland äldre skridskoidkare i Helsingfors tanken på att åstadkomma en ordentlig bana. De drivande krafterna skulle ha varit artisten **Gösta Sundman** och magistern **Edvard Juslin**.²⁹

Eftersom det redan funnits skridskobanor i huvudstaden, innebar inte Haines förevisning 1875 uppkomsten av den första banan. Kunde man kanske tänka sig, att inspirationen till att starta en klubb för skridskoåkning hängde på att de rätta personerna var närvarande vid Haines förevisningar i februari 1875, att det hela berodde på slumpen? Eftersom det inte föreligger några dokument som direkt motiverar tidpunkten, kan man endast spekulera.

Före grundandet av Helsingfors Skridskoklubb, som kom att bli den ledande organisationen inom skridskosporten för en lång tid framåt, hade organiseringen inom idrottssektorn begränsat sig närmast till jakt- och segelföreningar. Tidigare försök att bilda gymnastik- och skytteföreningar i huvudstaden hade inte lyckats, då myndigheterna vägrade att sanktionera dem. Det förelåg således inga lysande utsikter för att organisera sig med idrottliga motiv. Under hösten 1875 bildades dock en förening bland stadens turnare, utan att dock försöka legalisera sin verksamhet genom stadgar.

Kanhända var det Helsingfors Turnförenings initiativ som uppmuntrade de skridskoälskande att organisera sig. Hur formade sig då verksamheten under den första tiden? I vilken utsträckning skilde den sig från den tidigare sällskapliga skridskoåkningen? Kunde man m.a.o. skönja något direkt inflytande från Haines uppvisningar?

Haines hade, som vi tidigare konstaterat, inte gett någon undervisning i de finländska städer han besökte, så det uppstod ingen "skola" i hans kölvatten. Han var i första hand ute för att visa upp sina konster mot betalning, som vilken teater- eller cirkusföreställning som helst. Hans uppvisningar förlades till teatrar, som troligtvis främst de förmögnare kretsarna frekventerade. Vid uppvisningar i det fria på isen såldes visserligen billigare biljetter till tjänstefolk och barn, men det finns inga uppgifter om huruvida dessa deltog. Tillställningarna annonserades och kommenterades nästan enbart i de svenskspråkiga tidningarna. T.ex. Uusi Suometar noterade inte Haines besök.

Skridskoklubbens verksamhet omfattade till en början företrädesvis samåknningar i musikens takt. Det hade redan förekommit tidigare, så där var inte Haines inflytande omedelbart påtagligt. Någon instruktionsverksamhet talar tidens tidningar inte om, utan beskriver klubbens samåkningskvällar som en trevlig samvaro. Här finner vi således en kontinuitet från den modefluga som startat under 1860-talet. Det som var nytt var att man nu skaffade sig ett klubbmärke, som berättigade att åka på just klubbens bana, som snabbt blev den mest exklusiva.

Vi kan alltså inte skönja några omedelbara förändringar vad själva åkandet beträffar, trots att samtida aktiva ofta nämner Haines inspirativa roll. Denna artikel har inte strävat till att fömeka Haines betydelse för den moderna konståkningen, utan närmast att peka på faran av att alltför blint förlita sig på auktoriteters minnesanteckningar, och att fälla kategoriska omdömen utan tillräcklig dokumentation. Flera uttalanden tyder på, att Haines uppvisningar uppskattades bland skridskoåkare och den stora publiken i Finland, men de omedelbara spåren av hans besök i den inhemska konståkningstraditionen torde ha stannat vid inspirationen och fascinationen.

Källhänvisningar

1. Hirn 1963 s. 193, Helsingfors Dagblad 22.7.1869-, Suomela 1944 s. 248f.
2. Helsingfors Dagblad 22.7.1869.
3. Helsingfors Dagblad 29.7., 5.8., 7.8. och 9.8.1869, Hirn 1963 s. 193.
4. Wiborgs Tidning 23.1. 1864.
5. Wilskman 1929 s. 161f.
6. Suomela 1944 s.
7. Helsingfors Dagblad 17. & 18.3.1872.
8. Helsingfors Dagblad 26.3.1872.
9. Helsingfors Dagblad 5.4.1872.
10. Helsingfors Dagblad 11.4.1872; Hämäläinen 18.4.1872.
11. Åbo Underrättelser 20.-29.4.1872.
12. Åbo Underrättelser 29.4.1872, Hirn 1963 s. 192, odaterat tidningsurklipp i Aarne Elliläs arkiv (Finlands Idrottsarkiv) angående verksamheten i Wien.
13. Åbo Underrättelser 14. & 16.11.1872.
14. Hirn 1963 s. 193f, Wiborgs Tidning 5.2.1874.
15. Helsingfors Dagblad 3.-7.3.1874.
16. Helsingfors Dagblad 12.-15.3.1874, Hufvudstadsbladet 15.3.1874.
17. Helsingfors Dagblad 27.1., 5.-7.2.1875.
18. Helsingfors Dagblad 10.-12.2.1875, Hufvudstadsbladet 13.2.1875.
19. Hämäläinen 25.2. & 4.3.1875. Förf. övers.
20. Hirn 1963 s. 194f., odaterad artikel av Harri Eljanko i Aarne Elliläs arkiv.
21. Åbo Underrättelser 5.-23.3.1875.
22. Sulo Kolkka: Taitoluistelumme vaiheita. Urheilumme kasvot 1. Keuruu 1972.
23. Björneborgs Tidning 10.3.1875, Wasabladet 13.3.1875, Oulun Wiikko-Sanomia 19.3.1875.
24. Björneborgs Tidning 7., 10. & 14.4.1875, Hirn 1963 s. 195 (baserar sig på ÅU:s korrespondent i Björneborg).
25. Wasabladet 13.3., 24.4. & 1.5.1875, Hirn 1963 s. 195.

26. Wasabladet 29.5.1875, Björneborgs Tidning 23.6.1875, Helsingfors Dagblad 28. & 29.6.1875, Hufvudstadsbladet 29.6.1875, Hirn 1963 s. 195.
27. Bl.a. i The New Encyclopaedia Britannica, Vol. 5, 1993; Sandra Stevenson: The BBC Book of Skating, 1984; Irwing Brokaw: The Art of Skating, 1910.
28. Aug. Anderberg et. al.: Fyrtio vintrar på skridskor. Berättelse över Stockholms Allmänna Skridskoklubbs verksamhet 1883-1923. Stockholm 1925.
29. Helge Nygrén: 1800-luvulla Suomessa perustetut urheiluseurat. Helsinki 1989.; Wilskman 1929.